

чудеса цифрових технологій не знімають проблем майстерності, а лише загострюють їх. До такої міри, що, звісно, породжують «несвоєчасні думки»: а чи насправді ми живемо в цифрову епоху, в більш розвинутій кінематографічній цивілізації, ніж та, в якій жили герої доцифрового часу? Чи, може, – в страхітливому творінні суверенного дилетантства, по суті, феодальному середньовіччю з диктатурою непрофесіоналів і культом невміння, в якому майстерність – курйозна забавка. Принаймні такою її, очевидно, вважають безвідповідальні студенти-оператори, слова яких «зараз легше знімати, ніж говорити» з боєм наводить старійшина операторського цеху Сергій Лисецький.

На противагу таким «думкам» Лариса Брюховецька згадує сучасних українських операторів, які не копіюють телевізійну «рухливість», а мають свій стиль та методами знімань забезпечують гармонію змісту і форми. Зокрема, Володимира Іванова, Олександра Кришталовича, Юрія Короля, що прийшли в кіно вже в часи Незалежності, й інтерв'ю або творчі портрети яких не ввійшли до книги. Тож розмову про операторське мистецтво є сенс продовжити. Адже традиційна для вдалих українських стрічок і загалом для українського мистецтва вишуканість зображення співзвучна аксіомі Орсона Веллса, слова якого на початку наводить авторка книги: «фільм може бути справді хороший тільки в одному випадку: коли камера – око поета. Прокатники, природно, вважають, що не поети змушують купувати квитки в кінотеатри. Вони не здогадуються, кому ми зобов'язані самою мовою кіно...».

Юлій Швець

Класик української анімації

Українській анімації вже понад 90 років, а книги про її історію та митців можна на пальцях перерахувати. Тому поява будь-якого друкованого видання – це ніби цеглина у стіні пам'яті про тих, хто її зводив, будував і утримував. Книга Алли Підлужної «Код Володимира Дахна» є однією з таких цеглин, адже в ній зібрано різного роду інформацію, що буде цікава як історикам, кінознавцям, аніматорам, кінематографістам, так і звичайним читачам, які люблять кіно і мультфільми.

Основна частина книги – про творчий і життєвий шлях класика української анімації, лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка, члена НСКУ, народного артиста України Володимира Дахна (1932–2006). Про його пошуки власного почерку, режисерського методу й образної мови, що згодом сформували власний мистецький «код». Про гумор митця, який, у поєднанні з його аналітичним складом розуму, дав поштовх фантазії творити «отаким неймовірно дотепних, добрих, вправних, веселих і розумних героїв» мультфільмів. А також про винайдення режисером власного стилю – «аніматури» (поєднав два поняття – анімація і карикатура), тобто одухотворених, наділених душею шаржів. Авторка знайомить з роботами Дахна як аніматора, сценариста і режисера (створив 53 фільми!); окремо аналізує його найвідоміші твори: серію мультфільмів «Як козаки...» і повнометражну стрічку «Енеїда». Вона наводить вислів Володимира Дахна про те, що він «не дуже довго мудрував з козаками. Узяв та й намалював трьох запорожців на зразок трьох мушкетерів. Один вийшов кругленький, маленький, другий – худий і довготелесий, третій – здоровань-молодець». Недарма кажуть, що все геніальне є простим. Адже майстру, за словами авторки, вдалося у цих, на перший погляд, простих, персонажах влучно, у комедійній формі передати національний характер.

Книга містить спогади про Дахна його колег, друзів та рідних, які вважали його доброю, безкорисливою, інтелігентною та сердечною, щирою і простою людиною. Зокрема, режисер Давид Черкаський казав, що дар аніматора у Володимира Авксентійовича «був від Бога», адже він «ніде спеціально не вчився, а мультиплікація тоді була неораним полем...». Окрім того, Алла Підлужна збирила цитати з прижиттєвих інтерв'ю режисера, завдяки яким читачі мають змогу відчутти манеру спілкування, натуру майстра, осмислити його світогляд.

Підлужна Алла.
Код Володимира Дахна. –
К.: АВІАЗ, 2016. – 144 с.; іл.

Окремий розділ – коротка історія світового анімаційного мистецтва і українського зокрема; про класичні і новітні жанри анімації. Другу половину видання становить архівна спадщина Володимира Дахна в літературному викладі. Авторка прагнула, аби читачі ніби «побували у творчій лабораторії митця», тому залишила без змін авторський стиль і мову режисера. Вперше оприлюднено його режисерські, літературні сценарії і сторі-борди мультиплікаційних проєктів, яким не судилося реалізуватися через брак державної підтримки і фінансування української анімації у 1990–2000-х роках.

Особливою книгою робить також оригінальне художнє оформлення, здійснене видавництвом «АВІАЗ». Починаючи від обкладинки, на якій портрет Володимира Дахна, створений з безлічі маленьких кадрів (наче пікселів) його відомих мультиків. Для книги підбрано вигадливі кольорові шрифти, що роблять її простір позитивним, промовисто-ігровим. Майже кожен розворот доповнений фотографіями з життя режисера-аніматора, ескізами до майбутніх робіт і кадрами з реалізованих фільмів. А візуальними головними героями видання є веселі українські козаки Тур, Грай і Око – персонажі мультсеріалу «Як козаки...», що стали візитівкою української анімації і прославили Володимира Дахна не тільки на Батьківщині, а й за її межами.

Вікторія Котенок

Бути художником кіно

Едуард Шейкін

Художник Едуард Шейкін /
Упор. Людмила Шейкіна. – К. :
Мистецтво, Самміт-Книга, 2017. –
152 с., іл.

Едуар Шейкін (1929–1998) – український художник, 1962 року закінчив ВДК і відтоді працював на Київській кіностудії ім. О. Довженка. Стараннями його дружини Людмили Шейкіної вийшов чудовий альбом, де вміщено роботи художника – ескізи до фільмів, дружні шаржі, портрети дружини, фотографії, два тексти Олени Парфенюк, вступна стаття Сергія Тримбача і фільмографія митця.

Найбільше вражають ескізи до фільмів. Вони влучно передають характер та атмосферу стрічок. Коли дивишся, наприклад, ескізи Едуарда Костянтиновича до телефільму Миколи Мащенка «Як гартувалася сталь» і бачиш персонажів з неймовірним напруженням фізичних сил, підсиленним нервовими лініями, думаєш про експресіонізм – напрям, що виник після Першої світової війни в Німеччині та Австрії, напрям, що передавав соціальне збудження, динаміку соціальних зрушень, експресію внутрішніх станів людей. На початку 1970-х художник майстерно зобразив ту добу, про яку свідчать постаті в русі, надлюдські зусилля заради будівництва Боярської вузькоколійки. З роками образ того будівництва набув символічного значення – такої самовіддачі вимагали більшовики від кожної радянської людини заради побудови «світлого майбутнього». Ті, хто не шкодував своїх сил, до того майбутнього не дожили.

Зовсім інший настрій постає в ескізах до відомого фільму «Грачі» Костянтина Єршова, художникового товариша й колеги. Тут домінує атмосфера пастки: крупним планом подано обличчя персонажів, на яких прочитується готовність чинити злочин, не задумуючись про наслідки для самих себе. Й один із найперших фільмів Едуарда Шейкіна – «Експеримент доктора Абста» Антона Тимонишина (1968). Тут робота художника була надскладною, адже потрібно було в павільйоні студії збудувати декорацію підводної печери у відкритому морі. Дуже цікаві ескізи до фільму «Іду до тебе», зроблені для режисера Ролана Сергієнка, де зображено натопв людей у стародавньому Єрусалимі. Але фільм той поставив інший режисер – Микола Мащенко, і там був інший художник. Цікаві ескізи до діафільму «Борислав сміється», вони заслуговують на те, щоб стати ілюстраціями до окремого видання повісті Івана Франка. Зовсім інший стиль в ескізів до кінокомедії «Зозуля з дипломом», у них видно талант карикатуриста. Про цю грань таланту свідчать і дружні шаржі на кінематографістів.

Книга-альбом має чималий формат, видана елегантно, увиразненню робіт сприяють біле тло та високоякісний папір.

Лариса Іванишина